

В. В. Макогон, Т. О. Ставерська, А. В. Микитась

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В БАНКУ

Навчальний посібник

ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

В. В. Макогон, Т. О. Ставерська, А. В. Микитась

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В БАНКУ

Навчальний посібник

Харків
«Біотехкнига»
2024

УДК 336.717.18(075.8)
М16

Рецензенти:

Г. М. Контева, д-р екон. наук, професор, професор кафедри менеджменту Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»;

О. О. Нестеренко, д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри статистики, обліку та аудиту Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

Н. В. Проскурніна, д-р екон. наук, доцент, завідувач кафедри міжнародної економіки і менеджменту Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Макогон В. В.

М16 Фінансовий менеджмент в банку : навч. посіб. / В. В. Макогон, Т. О. Ставерська, А. В. Микитась ; Держ. біотехнол. ун-т. – Харків : Біотехкнига, 2024. – 362 с.

ISBN 978-617-8554-05-7

У навчальному посібнику висвітлено теоретичні основи банківського фінансового менеджменту, підходи до стратегічного управління банківською діяльністю, організації її планування, функції органів управління та підходи до побудови організаційної структури банку. Значну увагу приділено підходам до управління капіталом комерційного банку, його зобов'язаннями, кредитним та інвестиційним портфелями. Розглянуто методичні засади управління активами й пасивами банку, його валютним ризиком, ліквідністю та прибутковістю.

Видання призначене для підготовки фахівців у закладах вищої освіти III–IV рівнів акредитації за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування».

Буде корисним і для фахівців фінансової сфери, економічних служб суб'єктів господарювання, здобувачів закладів післядипломної освіти й організацій усіх форм власності, які у своїй діяльності взаємодіють із банками та іншими фінансовими установами.

УДК 336.717.18(075.8)

© Макогон В. В., Ставерська Т. О.,
Микитась А. В., 2024

© Державний біотехнологічний
університет, 2024

© ТОВ «Біотехкнига», 2024

ISBN 978-617-8554-05-7

ЗМІСТ

ВСТУП	6
ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	9
1.1. Предмет і завдання банківського менеджменту	9
1.2. Особливості фінансового менеджменту у комерційному банку	11
1.3. Основні функції, методи та інструменти фінансового менеджменту в банку	18
1.4. Організація фінансового менеджменту у комерційному банку	26
Контрольні запитання	28
ТЕМА 2. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ	29
2.1. Організація стратегічного управління	29
2.2. Особливості стратегічного менеджменту в банку	39
2.3. Аналітичне забезпечення фінансової стратегії банку	69
Контрольні запитання	77
ТЕМА 3. ПЛАНУВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	78
3.1. Процес планування в банках	78
3.2. Види планування банківської діяльності	83
3.3. Етапи та організація процесу планування	89
3.4. Фінансове планування в банку . 93	
Контрольні запитання	107
ТЕМА 4. ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА БАНКУ	108
4.1. Характеристика органів управління банком	108
4.2. Формування організаційної структури банку	114
4.3. Фінансова структура банку	118
Контрольні запитання	121
ТЕМА 5. УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	122
5.1. Склад капіталу банку та його основні функції	122
5.2. Способи оцінювання власного капіталу банку	125
5.3. Методи оцінки та регулювання достатності капіталу банку	132

5.4. Планування потреби банку в додатковому капіталі	141
5.5. Метод внутрішніх джерел поповнення капіталу банку	145
5.6. Дивідендна політика банку	150
5.7. Метод зовнішніх джерел поповнення капіталу банку	153
Контрольні запитання	158
ТЕМА 6. УПРАВЛІННЯ ЗОБОВ'ЯЗАННЯМИ БАНКУ	160
6.1. Методи управління залученими коштами банку	160
6.2. Особливості управління запозиченими коштами банку	169
6.3. Особливості процесу управління недепозитними коштами.....	183
Контрольні запитання	185
ТЕМА 7. УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМ ПОРТФЕЛЕМ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ	187
7.1. Необхідність і цілі управління кредитним портфелем	187
7.2. Визначення прибутковості кредитного портфеля й методи ціноутворення за кредитами.....	189
7.3. Методи управління кредитним ризиком.....	196
7.4. Оцінка ефективності управління кредитним портфелем.....	209
Контрольні запитання	212
ТЕМА 8. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОРТФЕЛЕМ БАНКУ	214
8.1. Класифікація та функції портфеля цінних паперів	214
8.2. Стратегії формування портфеля цінних паперів	224
8.3. Методи визначення дохідності портфеля цінних паперів	226
8.4. Методи оцінки ризику та ефективності управління портфелем цінних паперів.....	237
8.5. Управління інвестиційним горизонтом банківського портфеля цінних паперів.....	247
Контрольні запитання	256
ТЕМА 9. УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ Й ПАСИВАМИ БАНКУ	258
9.1. Підходи до управління активами й пасивами банку	258
9.2. Методи інтегрованого управління активами й пасивами	261
9.3. Управління термінами активів і зобов'язань	262
9.4. Управління гепом, основні положення геп-менеджменту.....	264
9.5. Управління дюрацією	267
9.6. Управління валютною позицією	270

Контрольні запитання	273
ТЕМА 10. УПРАВЛІННЯ ВАЛЮТНИМ РИЗИКОМ БАНКУ	276
10.1. Валютні операції та управління валютним ризиком	276
10.2. Управління валютною позицією банку.....	283
10.3. Форвардні валютні контракти як інструменти хеджування валютного ризику	291
10.4. Хеджування валютними ф'ючерсами	297
10.5. Хеджування валютними опціонами.....	301
10.6. Хеджування валютного ризику за допомогою своп-контрактів	304
Контрольні запитання	307
ТЕМА 11. УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ БАНКА	308
11.1. Загальні принципи управління ліквідністю банку	308
11.2. Стратегії управління ліквідністю банку	320
11.3. Методи оцінювання потреби в ліквідних коштах.....	324
11.4. Визначення ліквідної позиції банку.....	333
11.5. Управління грошовою позицією та обов'язковими резервами банку	336
Контрольні запитання	339
ТЕМА 12. УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ БАНКУ	341
12.1. Сутність прибутку банку та основні засади управління ним	341
12.2. Управління формуванням прибутку банку.....	343
12.3. Управління процесом розподілу прибутку банку	351
Контрольні запитання	356
Глосарій.....	357
Рекомендовані Джерела Інформації	360

ВСТУП

Для успішного функціонування і розвитку банківського сектору в сучасних умовах вітчизняної економіки необхідно створення ефективного механізму управління. Активність функціонування цього механізму буде сприяти формуванню інформаційної бази для ухвалення стратегічних і оперативних управлінських рішень з урахуванням постійних змін зовнішнього середовища та внутрішніх можливостей банківської установи.

Основними напрямками подальшого розвитку банківської системи України є: підвищення стійкості банківської системи до криз; зміцнення довіри до банківської системи з боку вкладників та інвесторів; активізація діяльності банків із залучення коштів та їхньої трансформації у кредити для реального сектору економіки; пошук і дослідження адекватних методів виявлення та управління ризиками; оволодіння стратегією поведінки на ринку банківських послуг в умовах нестабільності фінансово-кредитної системи; упровадження новітніх методів управління банком.

Вирішення поставлених завдань неможливе без розроблення методології ефективного управління банком. Пошук і дослідження адекватних методів управління перетворюються на складну проблему, яку необхідно вирішувати керівництву кожного банку.

Постійна зміна зовнішніх умов, у яких функціонує банк, потребує відповідної реакції з боку його керівництва, зокрема, більш глибокого аналізу впливу зовнішнього середовища, пошуку нових способів збільшення прибутку. Банки мають постійно відповідати вимогам ринку, що змінюються, своєї клієнтурі та небанківських фінансових організацій. Розвиток нових напрямів банківської діяльності щодо розроблення і реалізації банківських продуктів та послуг неминуче стикається із труднощами, викликаними відсутністю ефективного управління грошовими потоками банку, прибутковістю й ризиками, а також відсутністю належної взаємодії функціональних підрозділів банку, обміну інформацією між ними та координації їхніх зусиль.

Тому головне завдання у процесі управління банком – побудова системи відносин, пов'язаних з оптимальною організацією взаємодії численних елементів складної динамічної системи, яку становить сучасний банк, формування в менеджерів банку навичок в управлінні грошовими потоками, активами та пасивами, прибутковістю та ризиками банку. Без професійного управління фінансовою діяльністю банків важко сподіватися на активний розвиток вітчизняної економіки, упровадження досягнень науково-технічного і соціального прогресу, а разом із тим і на відповідне бажане місце України у світовому господарстві. Призначенням навчального посібника є формування у здобувачів практичних навичок в управлінні фінансовою діяльністю банку, а саме:

- розуміння природи фінансового менеджменту в банку, його необхідності;
- планування та формування стратегії управління банком;
- формування системи управління банком, відповідно до вимог ринку, та забезпечення функціонування банку;
- планування і прогнозування грошових потоків банку, складання графіків руху грошових коштів, визначення дефіциту ліквідності та джерел покриття розривів ліквідності банку;
- визначення та аналіз змін ліквідності банку, залежно від тенденцій на грошовому ринку;
- визначення ефективності процесу управління капіталом, зобов'язаннями, активами та пасивами банку;
- визначення напрямів розвитку кредитування в банку;
- визначення та аналіз даних фінансової звітності банку;
- вивчення новітніх методів управління банком.

Набуті здобувачами під час роботи з навчальним посібником знання та практичні навички стануть у нагоді під час підготовки й написання випускової дипломної роботи, наукових досліджень та у подальшій професійній діяльності.

Автори висловлюють щиру подяку за позитивний відгуки та зроблені пропозиції та побажання, щодо вдосконалення змісти та структури навчального

посібникам його рецензентам: доктору економічних наук, професору кафедри менеджменту Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Коптевій Ганні Миколаєві, завідувачу кафедри статистики, обліку та аудиту Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна доктору економічних наук, професору Нестеренко Оксані Олександрівні, завідувачу кафедри міжнародної економіки і менеджменту Харківського національного економічного університету ім. Семена Кузнеця, доктору економічних наук, доценту Проскурніній Надії Вікторівні.

Будемо вдячні читачам за зауваження щодо подальшого вдосконалення змісту посібника.

ТЕМА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БАНКІВСЬКОГО ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

- 1.1. Предмет і завдання банківського менеджменту
- 1.2. Особливості фінансового менеджменту у комерційному банку
- 1.3. Основні функції, методи та інструменти фінансового менеджменту в банку
- 1.4. Організація фінансового менеджменту у комерційному банку

Основні терміни і поняття: банківський менеджмент; фінансовий менеджмент у банку; ринкова вартість банку; об'єкти, функції, інструментарій, суб'єкти фінансового менеджменту в банку; стратегічна мета; стратегія управління фінансами; місія банку; показники прибутковості та ефективності діяльності банку.

1.1. Предмет і завдання банківського менеджменту

Сьогодні банк належить до однієї з найбільш динамічних сфер економіки. Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу, високі темпи інфляції, жорстка конкуренція на фоні економічної кризи призводять до підвищення ризиковості банківської діяльності. У зв'язку з цим головним завданням управління комерційним банком є пошук шляхів мінімізації ризиків при забезпеченні достатнього рівня прибутку для збереження коштів клієнтів банку і підтримки банківської ліквідності.

Для вирішення цієї задачі банки застосовують багато методів, прийомів, способів до управління своєю діяльністю, які об'єднують поняттям менеджменту.

Термін «менеджмент» іноземного походження, тому при перекладі його зміст дещо змінюється. Зазвичай, під «менеджментом» ми розуміємо «управління». Але поняття «управління» значно ширше, ніж «менеджмент». Управляти можна літаком, автомобілем, але словосполучення «менеджмент літака» викликає посмішку. Тобто, термін «управління» стосується великої кількості явищ, і тому значно ширший ніж «менеджмент».

Термін «менеджмент», на відміну від терміна «управління», належить лише до соціально-економічної сфери. Він може бути використаний для опису управління економічними ресурсами (працею та засобами в різних формах),

Навчальне видання

МАКОГОН Віталій Вікторович
СТАВЕРСЬКА Тетяна Олександрівна
МИКИТАСЬ Аркадій Вікторович

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В БАНКУ

Навчальний посібник

Видається в авторській редакції

Підписано до друку з авторського оригінал-макета 27.12.2024. Формат 60×84/16.
Ум. друк. арк. 21,2. Обл.-вид. арк. 15,5. Тираж 100 пр. Зам. № 6

ТОВ «Біотехкнига»,
вул. Золочівська, 28, м. Харків, Україна
Для кореспонденції: а/с 824, м. Харків, 61023, Україна
Тел: (075)-103-10-66
Вебсайт: <https://biotekhkhnyha.com.ua>
E-mail: biotechbook@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 8188 від 10.10.2024

Виготовлено ТОВ «Промарт»,
вул. Весніна, 12, Харків, 61023, Україна
Тел. (057) 717-25-44
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5748 від 06.11.2017